

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Стаття посвячена вопросу формирования творческих способностей студентов. А также рассматриваются условия формирования творческих способностей в условиях высшей школы.

This article deals with the question of formation of formation of students' creative abilities. The author shows the specific conditions to form students' creative abilities at schools of higher learning.

В даний час у зв'язку з підвищенням людського фактора в новому демократичному суспільстві зростає інтерес до формування творчих здібностей майбутнього вчителя. Збільшилася потреба у фахівцях здатних створити умови для самоосвіти, самореалізації учнів у навчальному закладі. Пріоритетними напрямками у формуванні особистості вчителя на сучасному етапі становлення національної вищої школи є розвиток творчих здібностей, творчої уяви, інтуїтивного мислення, оригінальних способів дії, відходу від стандартних шаблонів, тощо. Тільки володіючи цими навичками майбутні педагоги зможуть змінити характер сучасної освіти відповідно до соціального замовлення на розвиток творчих здібностей особистості учня.

На сьогоднішній день у педагогіці ще недостатньо створено діючих методик і умов вивчення і керування процесом формування готовності до педагогічної творчої діяльності. До основних труднощів, що виникають у цій нелегкій справі можна віднести те, що предметом педагогічної творчості є жива людина, і до того ж творча діяльність кожної особистості оригінальна і неповторна.

Основою для формування творчої діяльності виступають творчі здібності. Вони формуються та розвиваються в умовах творчої педагогічної діяльності вчителя.

В своєму дослідженні ми спирались на діяльнісний підхід в розумінні здібностей (А.Н.Леонтьєв, К.К.Платонов, В.А.Крутецький, А.А.Кидрон, Н.В.Кузьміна, Л.В.Кондрашова). Провівши аналіз робіт різних дослідників ми визначили які з творчих здібностей особистості є основними для педагога:

- абстрагування – здатність, відволікаючись від несуттєвого, утворювати абстрактні поняття;
- емоційна стійкість, що забезпечує витримку;
- здатність до ідентифікації себе з іншими;

- гнучкість мислення – здатність переключатися з однієї розумової операції на іншу;
- критичність мислення – здатність контролювати інформацію, що надходить; нешаблонне мислення;
- легкість генерування ідей – здатність створювати нові ідеї;
- професійно – педагогічне мислення, тобто таке мислення, що дозволяє проникати в причинно – наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, шукати науково обґрунтоване пояснення успіхів і невдач, передбачати результати роботи;
- перенос досвіду – здатність використовувати засвоєні зразки діяльності в новій ситуації;
- здатність розвивати ідею – уміння всебічно проробити ідею;
- творча уява – здатність створювати нові комбінації досвіду;
- почуття проблеми – здатність самостійно бачити і ставити проблеми.

Володіючи такими якостями педагог зможе легко та ефективно вирішити будь-яку проблему, що виникне під час педагогічного процесу. Дані якості характерні для людини здатної до самовдосконалення, вони допоможуть адаптуватися до будь-яких умов роботи, що постійно змінюються.

Слід зазначити, що творчі здібності педагога належать до пізнавально - операційного компоненту структури готовності до творчої діяльності. В визначенні структури готовності до творчої діяльності ми спирались на дослідження Л.В.Кондрашової. Вона виділяє наступні компоненти:

- мотиваційний (професійні установки, інтереси, прагнення займатися педагогічною роботою);

- орієнтаційний (ціннісно – професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, професійно – педагогічні ідеали, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них);
- пізнавально – операційний (професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'яті, педагогічне мислення, творчо - педагогічні здібності, знання, дії, операції і заходи, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності);
- емоційно – вольовий (почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності педагога; емоційний тонус, емоційна сприятливість, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль);
- психофізіологічний (властивості і здібності, які забезпечують вчителю високу працездатність у виконанні професійних функцій: впевненість у своїх силах, прагнення наполегливо і до кінця доводити розпочату справу, здатність вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших, активність і саморегулювання, урівноваженість і витримка);
- оцінюючий (самооцінка своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам) [2].

Поряд з оволодінням творчими здібностями не можна недооцінювати роль професійних знань педагога. “Професійні знання педагога... спрямовані на становлення зрілої людини, виконують функції формування його як суб'єкта пізнання, спілкування і праці, виховують у нього ціннісні відносини до людей, світу і діяльності, служать розвитку природних задатків, у тому числі і творчих” [1]. З цього випливає, що використання творчих здібностей педагога спрямоване не на повторне відкриття для себе загальновідомих педагогічних прийомів, а на розробки, які будуть носити елементи новизни більш ймовірні при наявності глибоких знань по предмету. Тому вони мають велику практичну і соціальну значимість.

Розуміння учасниками педагогічного процесу того факту, що термін “готовність до творчої педагогічної діяльності” - містить у собі не тільки визначений запас творчих здібностей, а і такі якості особистості, що забезпечують успішне виконання професійних функцій: переконання, педагогічні здібності, інтереси, професійна пам'ять, мислення, увага, педагогічна спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, тобто відношення до явищ, подій. Професійним обов'язкам із точки зору моральних суспільних норм і вимог обраної професії вчителя сприяє створення в колективі оптимальних умов для творчої діяльності.

Спробуємо виділити сукупність педагогічних умов, що роблять найбільший вплив на формування в студентів здібностей до творчої педагогічної діяльності. У першу чергу необхідно відзначити, що існують умови які виступають як необхідна передумова до педагогічної творчості і ті, котрі впливають безпосередньо на процес творчості. У найбільш сприятливій ситуації формування умов для творчої педагогічної діяльності, відбувається взаємозв'язок і взаємодія між цими умовами. Результатом їх взаємодії має бути створення такої атмосфери в навчальному процесі, яка вимагала від студентів активної творчої діяльності.

Провівши власне дослідження ми виділили наступні оптимальні умови для формування творчих здібностей майбутнього педагога:

- наявність у студентів позитивного відношення і стійкої потреби, як мотива до творчої діяльності;
- чітке уявлення студентами особливостей, змісту, засобів, форм і методів творчої діяльності вчителя;
- залучення студентів у творчу діяльність професійно-педагогічної спрямованості;

- чітке представлення типових труднощів, що зустрічаються у творчій діяльності вчителя і здатність вибрати оптимальні способи їхнього подолання;
- стійка потреба майбутніх педагогів у систематичній роботі над собою на шляху удосконалювання своїх творчих здібностей;
- професіоналізація підготовки студентів до творчої діяльності;
- своєчасна діагностика рівнів розвитку в майбутніх педагогів творчих здібностей і умінь організувати не тільки свою, але і діяльність своїх вихованців;
- забезпечувати створення гуманістичних відносин у мікрогрупі, атмосферу загальної зацікавленості у виконанні творчих функцій.

У результаті дослідження ми отримали дані про те, що для самостійного розвитку будь-якого процесу, необхідно позитивне відношення до нього його учасників. У наслідку позитивного відношення виникає потреба в розвитку якостей особистості необхідних для професійної участі в цьому процесі. Потреба у творчій діяльності дозволяє сформулювати одне з основних умов формування готовності до творчої педагогічної діяльності, а саме – мотивацію цієї діяльності. Адже мотив – це рушійна сила дії особистості. Мета і програма дії, з яких складається мотив, утворюють механізм для запуску “програми дії”, тому, що ефективність будь-якого процесу прямо залежить від відношення особистості до необхідної діяльності. На основі цього можна стверджувати, що найважливішою умовою формування готовності до творчої діяльності є умотивованість цієї діяльності.

Не менш важливою умовою після мотивації є діагностика рівня розвитку творчих здібностей у майбутніх педагогів. Діагностику творчих здібностей доцільно проводити за наступними показниками:

1. Інтерес, потреба й установка на творчу діяльність.

2. Знання теоретичних основ творчої діяльності.
3. Наявність вольових якостей що забезпечують результативність творчої діяльності.
4. Здатність до об'єктивної оцінки і самооцінки результатів творчої діяльності.

Треба зазначити, що про результат формування творчих здібностей можна судити через досить тривалий час. З цього випливає, що проводячи періодичну діагностику процесу формування здібностей майбутніх педагогів до творчої діяльності можна впливати на результати самого процесу формування творчих здібностей, вносячи в нього своєчасні корективи.

Необхідно пам'ятати, що формування здібностей до творчої педагогічної діяльності – процес динамічний. Як відомо, творчі здібності можуть бути розвинені лише в діяльності, яка потребує нестандартних рішень та дій. В основі розвитку творчих здібностей студентів лежить оволодіння теорією педагогічної науки, методичними знаннями і безпосередня практична діяльність під час педагогічної практики та лабораторно - практичних занять.

Для успішного формування творчих здібностей необхідно розробити методику розвитку творчої діяльності студентів, що передбачає зміни характеру, змісту, методів підготовки студентів до виконання творчих функцій. Систему завдань, які ґрунтуються на принципах диференціації та індивідуалізації з урахуванням можливостей та творчих здібностей майбутніх педагогів; сукупності умов і засобів, що забезпечують активність, самостійність, ініціативність при включенні студентів у ситуації професійного вибору і практичних дій. Саме ці питання ми маємо намір розглянути в подальших наших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гинеценский В.И. Знания как категория педагогики. – ЛГУ, 1989. – 144 с.
2. Кондрашова Л.В. Морально – психологічна готовність студента до вчительської діяльності. – К., “Вища школа”, 1987. – 54 с.